

In blijde verwachting

Advent en Kerst 2020

Week van het Katholiek Onderwijs 2020

Les 1

Les 2

Les 3

Les 4

Materiaal voor het vak godsdienst-levensbeschouwing voor de bovenbouw (klas 3-4-5-6).

Beeld van Maria met het Christuskind, Adriaen van Wesel, ca. 1470, van eikenhout met sporen van polychromie.

Inhoud

Woord vooraf	3
Opbouw van het adventsproject	4
Les 1	6
A. Drachtig of 'in verwachting'?	6
B. Een bijzondere ontmoeting van twee vrouwen die allebei in verwachting zijn	8
C. Opgroeien in (on-)veiligheid	9
Les 2	11
A. Verhaal over in-verwachting-zijn uit Malawi	11
B. Het geboorteverhaal van Jezus (uit het evangelie van Lucas 2)	12
Les 3	14
A. Mijn eigen vroege reis	14
B. Mijn eigen reis naar de toekomst	15
C. Extra vragen rond de toekomst	16
Les 4: Actie	18
Werken aan een goed doel – anderen zien verwachtingsvol uit naar je steun	18

Woord vooraf

Kerst is een bijzonder feest. We vieren de geboorte van Jezus, de Zoon van God. Christenen vieren zijn geboorte al tweeduizend jaar lang, over de hele wereld. Zijn komst heeft oneindig veel mensen gelukkig gemaakt en hoop gegeven op een nieuw en eeuwig leven. En ook nu nog maakt zijn komst heel veel mensen gelukkig en hoopvol. In de kersttijd steken mensen kaarsen aan om het duister van zonde en ongelof te verdrijven en zingen we over waarachtige vrede op aarde: dat is vrede in het diepst van het hart en vrede in de samenleving. Daarom is de geboorte van de Zoon van God een zegenrijk cadeau voor de wereld. Een cadeau dat we ontvangen en dat we mogen delen met elkaar. Maar ook een cadeau dat ons oproept om ook zelf de wereld een beetje beter te maken: Gods schepping met elkaar delen. Om het goddelijk licht van het Jezuskind te brengen op plekken waar het donker is: zowel in de harten van mensen als in het hart van de samenleving.

Of zoals paus Franciscus het zegt in zijn recente encycliek 'Fratelli tutti' ('Allen broeders'): we moeten streven naar een wereld naar broeder- en zusterschap en naar sociale vriendschap over alle grenzen heen. Net als de beroemde monnik en heilige Franciscus van Assisi, dienen we zaden van vrede te zaaien en ons in het bijzonder te bekommeren om de armen, de verlatenen, de zieken en de verstotenen. Omdat we in hun nood Gods aangezicht ontmoeten.

Deze reis naar broederschap heeft volgens de paus een beroemde moeder: Maria. In de kracht van haar Zoon pleit Maria voor de geboorte van een nieuwe wereld waarin we elkaars broers en zussen zijn, waar plaats is voor verschoffelingen, waar rechtvaardigheid en vrede schitteren.

In het adventslesmateriaal van dit jaar speelt deze thematiek de hoofdrol: *het op velerlei manieren in verwachting zijn*. Kerstmis vindt zijn allereerste oorsprong immers in de boodschap van de engel Gabriël aan Maria: zij mocht op wonderlijke wijze de Moeder van Jezus worden. Dit feest vieren katholieken negen maanden voor Kerstmis op 25 maart: het feest van 'Maria Boodschap' ('Annunciatie'). Vanaf die dag in maart is Maria negen maanden in verwachting geweest. En al 2000 jaar lang leven christenen negen maanden lang per jaar mee met Maria die in blijde verwachting is van de Zoon van God; in de advent leven christenen extra intens mee met Maria en zien zij met haar uit naar de geboorte van Jezus.

Het thema '*in verwachting zijn*' wordt op verschillende manieren aangekaart en uitgewerkt om deze diep evangelische boodschap invoelbaar te maken voor jonge mensen (en leerkrachten) anno 2020.

In deze handleiding vindt u lesmateriaal voor de weken 49, 50 en 51: het materiaal is voldoende voor twee à drie lessen.

Dit lesmateriaal is onderdeel van de Week van het Katholiek Onderwijs (van 14 t/m 18 december 2020) in samenwerking met de adventsactie 2020 van de Vastenactie. Op het einde van dit project treft u meer informatie aan over de projecten die in deze adventstijd centraal staan, als u zich met klas of school wilt inzetten voor een goed doel in deze kersttijd. Wij wensen u veel inspiratie toe met dit lesmateriaal, en alvast een mooie advent en een zalig kerstfeest!

Opbouw van het adventsproject

De opbouw is als volgt.

Eerst wordt het thema ‘in blijde verwachting zijn’ op een algemeen menselijke wijze ter sprake gebracht. Ook deze les zegt al iets over de geboorte van Jezus, want de eeuwige Zoon van de Vader is werkelijk mens geworden in de moederschoot van Maria (1-A). Daarna komt het Bijbelverhaal van de ontmoeting van twee vrouwen in verwachting, namelijk tussen Maria en haar tante Elisabeth, waarbij het kind in de schoot van Elisabeth van vreugde opspringt (1-B). Vanuit die Bijbelse belevingen komt het thema opgroeien in (on-) veiligheid ter sprake. In de moederschoot was Jezus veilig bij Maria, maar rond zijn geboorte kwam de onveiligheid al snel om de hoek kijken. Eerst was er voor Maria en Jozef geen plek in de herberg en moest Jezus geboren worden in een schapenstal met een voederbak als wieg. En niet veel later stuurde Herodes soldaten op Jezus af om Hem te laten vermoorden. Ook nu is er zowel veiligheid als onveiligheid in de wereld, niet anders dan 2000 jaar geleden (1-C).

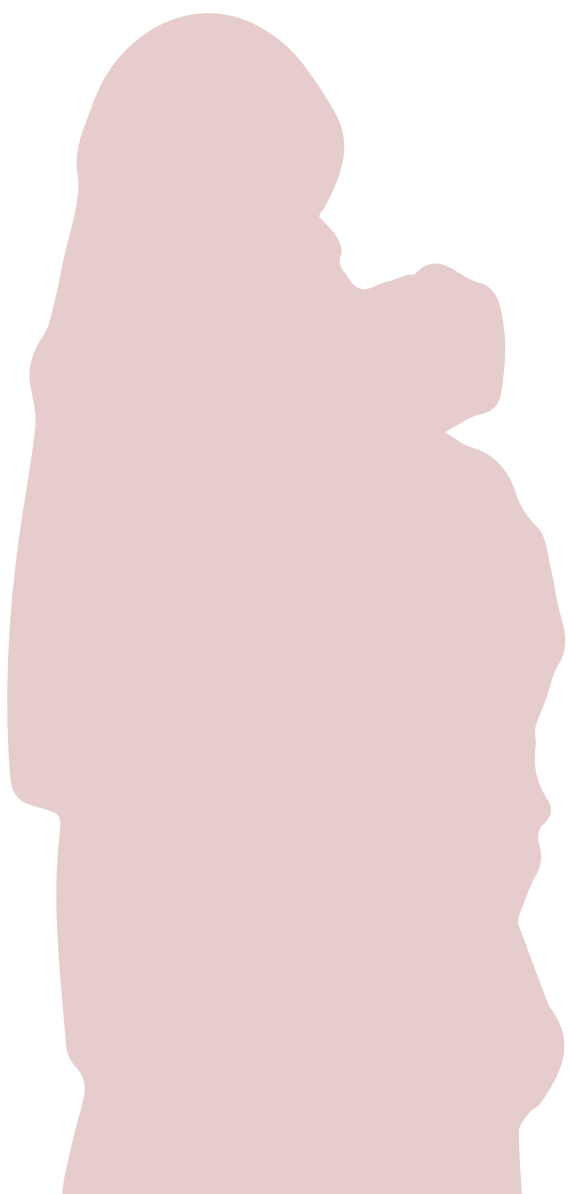
Tijdens de tweede les worden twee geboorteverhalen besproken. Het geboorteverhaal uit Malawi maakt concreet duidelijk dat de situatie voor het heel jonge kind daar volstrekt anders is dan in Nederland en meer lijkt op die van Jezus dan van ons. Niet overal ter wereld kunnen mensen genieten van de luxe en welvaart zoals de meeste mensen in Nederland. Tegelijkertijd krijgen leerlingen via dit verhaal mee dat de echte waarde van het leven niet in spullen zit, maar in het delen met elkaar. Zo kunnen leerlingen zich oriënteren op minderbedeelden, iets wat de paus in *Fratelli Tutti* niet moe wordt om te benadrukken (2-A). We bekronen deze les over ‘in-verwachting-zijn’ en ‘geboren-worden’ met het geboorteverhaal bij uitstek: het evangelie van Lucas waarin de geboorte van Gods Zoon, de Messias, de Redder wordt beschreven. Ook hier wordt duidelijk wat de paus de voorkeurskeuze voor de armen noemt: Jezus wordt niet in een paleis of hotel geboren, maar in een stal, waar de herders de eersten zijn die hem welkom mogen heten (2-B).

In les 3 wordt eerst stilgestaan bij de eigen vroegste kindertijd (3-A). Vervolgens wordt het gegeven besproken dat de leeftijd waarop een vrouw voor het eerst moeder wordt in Nederland de laatste jaren behoorlijk is gestegen (3-B). Daar volgt een lesonderdeel waarbij de leerlingen stil kunnen staan bij hun plannen voor de toekomst. Niet alleen is de leeftijd waarom een vrouw moeder wordt gemiddeld veel hoger geworden, maar ook zijn er tal van manieren om het leven zinvol vorm te geven. We staan hier vooral stil bij mogelijkheden die aansluiten bij de oproep van de paus om meer aandacht te hebben voor eerbied voor het leven en voor rechtvaardigheid (3-C).

Ten slotte eindigt dit project met ‘Werken aan een goed doel’. Zoals al eerder gezegd, geven zowel de Bijbel als paus Franciscus aan dat geloven in God altijd een vertaalslag dient te hebben naar de menselijke samenleving: dichtbij en veraf (4).

Let s.v.p. op

Dit project bespreekt het thema 'in verwachting zijn'. Hierbij komen situaties van zwangerschap en geboorte aan bod. We zijn ons er als auteurs van bewust dat de werkelijkheid vaak iets 'rauwer' en 'gecompliceerder' is dan we hier beschrijven. Houd er dus s.v.p. rekening mee dat er bij leerlingen moeilijke emoties naar boven kunnen komen, zoals verdriet rondom relatieproblemen, miskramen, gehandicapt kind, ongewenst kinderloos, ongewenste zwangerschap etc. Onze ervaring is dat wanneer – indien er iets dergelijks ter sprake komt – ruimte voor dergelijke gevoelens wordt gemaakt, het goed mogelijk is om daar 'even' aandacht aan te schenken (en daar zo nodig na de les nog over na te praten). Geef dus aan dat niemand zich hoeft te schamen wanneer er verdriet naar boven komt.

Les 1

1-A. Drachtig of 'in verwachting'?

Foto afkomstig van: <https://www.24baby.nl/zwanger/gezondheid/baby-voelen-bewegen/>

De docent bespreekt onderstaande onderwerpen met de leerlingen, hun inbreng is van wezenlijk belang.

- *Leerlingen zitten liefst in carré-vorm (al is dat niet per se nodig).*

Ongetwijfeld heb je wel eens een moeder in blijde verwachting gezien. Misschien had deze aanstaande moeder al een hele dikke buik van de zwangerschap. En liep ze trots rond, wetend dat de geboorte van een nieuw mensenleven aanstaande is.

Misschien heb je wel eens je hand op de schoot van zo'n moeder mogen leggen. Zo ja, heb je iets gevoeld van het kind in de buik van die moeder? Voelde je het misschien bewegen of schoppen?

- *Bespreek in de klas wie ooit de hand op de schoot van een moeder heeft gelegd. En wat betreffende leerlingen daarbij ervaren hebben. Laat de leerlingen hier in alle rust over vertellen. Misschien hebben ze de zwangerschap van een broertje of zusje of neefje of nichtje of buurkind wel bewust meegemaakt. Vraag ernaar hoe ze dat beleefd hebben.*

Als je zoiets hebt meegemaakt vergeet je dat nooit meer: je had contact met een nog niet geboren kind in de moederschoot. Misschien wel met je latere broertje of zusje, je neefje of nichtje of een andere bekende bij je in de buurt.

Drachtig, zwanger of ‘in – blijde – verwachting’

Bij dieren spreken we niet van ‘zwanger’ of ‘in blijde verwachting’. Welk woord gebruiken we daarvoor bij dieren? ..... Ja, ‘drachtig’.

- *Wie van jullie heeft de geboorte van jonge dieren al eens meegemaakt? Wat vind je daarvan?*

Zoals gezegd spreken we bij dieren over ‘drachtig’ zoals een drachtige koe, een drachtig paard, een drachtig konijn etc.

- *Heb je er wel eens bij stilgestaan wat dat woord betekent?*

Ja, het komt van dragen, denk aan ‘kleder-dracht’, dat zijn de kleren die iemand in een bepaalde streek draagt. Zo draagt een moederdier haar jong.

Maar waarom spreken we dan bij mensen van ‘zwanger’ of van ‘in verwachting’?

- *Wat zou jij ervan vinden als we tegen een moeder in verwachting zouden zeggen? “Dag mevrouw, gefeliciteerd dat u drachtig bent.”*
- *Hoe zou die moeder op zo’n opmerking reageren? (misschien wel met: “Ho even, ik ben geen koe!”)*
- *Waarom is het in onze taal gebruikelijk om bij mensen ‘in verwachting’ te zeggen in plaats van bijvoorbeeld ‘drachtig’? Heb je een idee wat het verschil tussen die twee uitdrukkingen is?*
- *Laat de leerlingen hier even over nadenken met elkaar om tot een antwoord te komen.*

De diepere reden hiervan is dat de zwangerschap door dieren waarschijnlijk ietsje anders beleefd wordt dan bij de meeste mensen. Dieren zijn zich – waarschijnlijk, zeker weten doe je het nooit – tijdens de zwangerschap niet zo bewust van het nieuwe leven dat in de schoot groeit. Ze dragen het nieuwe leven in hun schoot en vandaar zeggen we: ‘drachtig’. ‘Drachtig’ is een biologisch begrip.

Van de meeste mensen weten we dat zij de zwangerschap heel bewust beleven. Zowel vader als moeder zien – meestal – vol verwachting uit naar de geboorte van hun kind. Moeder draagt het kind niet alleen in haar schoot, maar beleeft deze tijd ook intens – samen met haar man (of vriend of vriendin, dat kan tegenwoordig ook). Naast het biologische aspect speelt dus ook de beleving van de ‘blijde verwachting’ mee, dat is het psychologische aspect. Vandaar dat we bij vrouwen in verwachting niet zeggen dat ze ‘drachtig’ zijn, want dan doe je hun beleving te kort.

Bijna altijd zijn moeder en vader samen ‘in verwachting’, maar heel soms kan de vader dit nog niet zo meevoelen. Dan krijgt hij dit gevoel pas wanneer hij de baby in de schoot heeft voelen bewegen. Of pas wanneer hij het pasgeboren kind in zijn armen gelegd krijgt.

Daarnaast beleven veel mensen de zwangerschap op een intens gelovige manier. Zowel Joden, christenen, moslims, hindoes en vele andere gelovigen zijn diep dankbaar om het geschenk van een nieuw mensleven in de moederschoot. Vaak vragen moeders (en vaders) in verwachting om de zegen voor het nog ongebooren kind. En als het kind geboren is wordt het aan God toegewijd in het sacrament van het *Doopsel* waardoor het kind ook een kind van God wordt. Tevens brengen christelijke ouders zo hun dankbaarheid tot uitdrukking en beloven zij – samen met de peter en meter – het kind met toewijding op te voeden in het voetspoor van Jezus Christus.

- *Wie heeft ooit foto’s gezien van een baby’tje in de moederschoot? (hoe heet dat ook al weer?, vraag het aan de leerlingen, dan komen zij wel met de term en daarmee wellicht ook met verhalen).*
- *Hoe vond je dat? Kon je de kenmerken van het lichaam herkennen?*
- *Kon je al gauw merken dat het kindje een eigen ziel heeft (bijv. rustig of druk)?*
- *Wie van jullie is gedoopt? Heb je daar misschien foto’s van?*
- *Waarom hebben je ouders je laten dopen?*

1-B. Een bijzondere ontmoeting van twee vrouwen die allebei in verwachting zijn

Voor zover bekend is dit het oudst bekende verhaal over de communicatie met een ongeboren kind (liefst tweeduizend jaar oud).

Een hele jonge aanstaande moeder, Maria geheten, reisde in grote haast naar een stadje in het bergland. Daar aangekomen, ging ze het huis van haar oom en tante binnen. Ze zag haar tante Elisabeth staan en begroette haar. Haar tante, die al behoorlijk oude was, was ook in verwachting, sterker nog, ze was al bijna uitgerekend.

Toen deze tante de groet van haar nichtje hoorde, sprong het kindje op in haar schoot.

Tante werd vervuld met liefde en riep luid: “Mijn lieve nichtje, je bent gezegend, je bent de gezegendste van alle vrouwen. En gezegend is ook het kindje van jouw schoot! Waaraan heb ik het te danken dat jij, terwijl je zelf in verwachting bent, naar mij toe komt? Toen ik jouw groet hoorde, sprong het kindje van vreugde op in mijn schoot.”

■ Heeft iemand een idee waar deze tekst vandaan komt?

Deze tekst is geschreven door de Griekse arts en evangelist Lucas die twee boeken over Jezus en de kerk heeft geschreven (het evangelie van Lucas en de Handelingen van de Apostelen). In het jaar 50 na Christus – dus nog geen 20 jaar na de dood van Jezus – sloot hij zich bij de apostel Paulus aan. Als arts en diepgelovig schrijver legt hij in zijn boeken speciaal de nadruk op de menselijke aspecten van het christelijke verhaal over en rond Jezus. Het bovenstaande verhaal gaat over Maria, de moeder van Jezus, die haar tante Elisabeth bezoekt (Elisabeth is de moeder van de latere Johannes de Doper).

De precieze tekstaanduiding is: Evangelie van Lucas, hoofdstuk 1: verzen 39 – 45.

Bijzonder

Het bijzondere aan dit verhaal is dat het twee vrouwen betreft die tegen alle verwachtingen in zwanger zijn geraakt. Elizabeth was eigenlijk veel te oud om in verwachting te raken en Maria was nog niet getrouwd en had ook nog geen gemeenschap met een man gehad (Maria werd zwanger door de kracht van de Heilige Geest die over haar kwam, aldus het Bijbelverhaal; iets wat Maria in eerste instantie ook niet kon geloven, toen de engel haar dit bekend maakte).

Gespreksvragen bij bovenstaande tekst

- Wat vind je van een vrouw die heel erg jong in verwachting raakt? Bijvoorbeeld al met zeventien of achttien jaar?
- Wat vind je van een vrouw die behoorlijk oud nog in verwachting raakt? Een vrouw die bijvoorbeeld al vijftig jaar oud is?
- Waarom vind je dat?
- De jonge vrouw in het verhaal was nog niet getrouwd, alleen nog maar verloofd en raakte toch zwanger, zonder dat haar verloofde Jozef daar iets van af wist. Hoe zou jij reageren als jij Jozef was?
- Jozef had haar kunnen aanklagen voor overspel, iets waar een zeer zware straf op stond, stenigen was zelfs mogelijk in die tijd. Maar hij besloot bij haar weg te gaan zodat ze verder kon met de echte vader. Wat vind je daarvan?

- Uiteindelijk krijgt Jozef een droom waarin een engel hem vertelt dat het kind in de schoot van zijn verloofde Maria een kind van God is. Dan besluit hij bij Maria te blijven en het kind te helpen opvoeden. Wat zou jij gedaan hebben als jij Jozef was geweest (Jozef als een soort pleegouder)?
- Sommige mensen vinden het een 'schande' als een jonge ongehuwde of niet samenwonende vrouw een kind krijgt en het alleen opvoedt. Wat vinden jullie daarvan?

1-C. Opgroeien in (on-)veiligheid

Vanuit bovenstaande Bijbelse belevingen rondom de ontmoeting van Elizabeth en Maria komt nu het thema opgroeien in (on-)veiligheid ter sprake. In de moederschoot was Jezus veilig bij Maria, maar rond zijn geboorte kwam de onveiligheid al snel om de hoek kijken. Eerst was er voor Maria en Jozef geen plek in de herberg en moest Jezus geboren worden in een schapenstal met een voederbak als wieg. En niet veel later stuurde Herodes soldaten op Jezus af om Hem te laten vermoorden. Ook nu is er zowel veiligheid als onveiligheid in de wereld, niet anders dan 2000 jaar geleden.

- Hoe belangrijk is het voor jullie dat een kind veilig opgroeit? Een paar jaar geleden is er onderzoek gedaan naar ingrijpende jeugdervaringen bij leerlingen van groep 7 en 8. Heb je een idee hoeveel procent van die kinderen een of meer ingrijpende zaken hebben meegemaakt? En heb je een idee waar je daarbij aan kunt denken? Bespreek daarbij onderstaande **achtergrondinformatie**.
- Met betrekking tot Nederland:
  - Had je een idee dat het zo vaak voorkomt in Nederland?
  - Wat vind je van de uitkomsten van dit onderzoek? Van de percentages en de soorten problematieken?
  - Denk je dat in de tijd dat de onderzochte leerlingen van groep 7-8 tot dat ze in de derde of vierde klas middelbare school zitten, hun problemen zijn afgenomen of zijn toegenomen? Licht je antwoord svp toe.
- Met betrekking tot wereldwijd:
  - Wist je dat er zoveel kindersterfte is wereldwijd?
  - Wat vind je daarvan?
  - Zouden we kunnen helpen?
  - Ken je organisaties die zich inzetten voor deze jonge kinderen (Unicef, Artsen zonder Grenzen, Memisa, Flying Doctors etc.)
  - Zie het filmpje onderaan de pagina van de Unicef-site, zie onder, daar wordt getoond hoe hulp kan helpen

Achtergrondinformatie

Heftige kindertijd in Nederland

Bijna de helft van alle leerlingen tot 12 jaar heeft een of meerdere heftige gebeurtenissen meegemaakt, waarbij veel kinderen zelfs twee tot drie ingrijpende zaken hebben meegemaakt (11.0% resp. 11.4%), zo blijkt uit het rapport van de Jongerentaskforce.

Leerlingen noemen hier zaken als: ernstig / ongeneeslijk zieke of overleden ouder(s), kindermishandeling of -verwaarlozing, seksueel misbruik, geweld tussen ouders, alcohol- en / of drugs-misbruik bij ouder(s), psychiatrische aandoening ouder(s), depressie of zelfmoord(poging) van huisgenoot, ouder(s) die in de gevangenis heeft gezeten of bedreiging met mes of vuurwapen.

Zie het rapport Vink e.a. (2016) **Ik heb al veel meegemaakt** over ingrijpende jeugdervaringen van leerlingen in groep 7 en 8)¹.

Gesprekken met leerlingen uit havo-3-4 en vwo-3-4-5 (op de school van de auteur) maakten duidelijk dat deze problematieken voor hun leeftijdscategorie – helaas – nog niet verdwenen zijn, integendeel volgens hen. Vgl. ook www.jongburnout.nl.

Heftige kindertijd wereldwijd: 7.000 baby's overlijden dagelijks

Kindersterfte daalt, maar toch overlijden dagelijks nog 7.000 pasgeboren baby's (peildatum 19 oktober 2017). De kindersterfte onder de vijf jaar neemt sinds 2000 gestaag af van ruim 27.000 naar 15.000 kinderen per dag. Maar in totaal zijn er in 2016 toch nog 5,6 miljoen kinderen overleden onder de vijf jaar. Dat meldt het VN-rapport 'Levels and Trends in Child Mortality 2017'. Ondanks de daling stagneert de vooruitgang onder pasgeboren baby's, zodat de baby's die het overleven toch heel slecht beginnen aan hun leven en veel schade oplopen. Schade die vaak onherstelbaar blijkt te zijn, waardoor deze kinderen opgroeien met een blijvende achterstand.

Hoogste kindersterfte in India

De hoogste kindersterfte bevindt zich vooral in het Zuid-Azië en Sub-Sahara Afrika. Met name in grote landen als India, Pakistan, Nigeria, de Democratische Republiek Congo en Ethiopië zien we dit heel duidelijk. Deze vijf landen nemen maar liefst de helft van alle sterfte van pasgeborenen voor hun rekening.

Gemiddeld sterft in Sub-Sahara Afrika 1 op de 36 pasgeboren baby's, tegen 1 op de 333 in Nederland. Als er niets verandert, sterven tussen 2017 en 2030 zestig miljoen kinderen voor hun vijfde verjaardag, waarvan de helft baby's jonger dan een maand.

Goede zorg redt moeders en baby's

Pauline Neeffes, gezondheidsexpert van UNICEF Nederland: "We weten precies wat er nodig is om goede basiszorg te leveren aan moeders en baby's. Betere toegang tot gezondheidszorg tijdens de zwangerschap en bij de geboorte, naast vaccinaties, borstvoeding, basale medicijnen en uitgebreide voorlichting. Daarnaast zijn toegang tot veilig drinkwater en hygiënische sanitaire voorzieningen van levensbelang, maar op dit moment nog vaak buiten bereik van de armste gemeenschappen.

De grootste uitdaging van dit moment is het naar beneden brengen van de uitschieters in kindersterfte door gezondheidszorg verder uit te bouwen en toegankelijk te maken voor al die mensen die daar nu nog geen gebruik van kunnen maken."

We kunnen dus helpen. Helpen helpt echt!

Bron: <https://www.unicef.nl/nieuws/2017-10-19-vn-rapport-kindersterfte-daalt-toch-overlijden-dagelijks-nog-7-000-pasgeboren-babys-2>

1 Zie ook: <https://www.augeo.nl/~media/Files/Jongerentaskforce/161026-Jongerenrapport-ik-heb-al-veel-meegemaakt.ashx>

Les 2

2-A. Verhaal over in-verwachting-zijn uit Malawi

Over de hele wereld zijn mensen in verwachting, kijken ze uit naar een kindje, maar niet overal zijn de omstandigheden goed zodanig dat kind en moeder het vaak overleven. Onderstaand verhaal is een verhaal uit Afrika waarin een traditionele bevalling staat. Inmiddels is de tijd en wetgeving daar veranderd waardoor er minder traditionele bevallingen zijn en meer gebruik wordt gemaakt van regionale ziekenhuizen in de laatste weken van zwangerschap.

Gehoord en voor altijd opgeslagen, een geboorteverhaal uit Malawi

Wat zal ik geweest zijn, een jaar of 25, in een van mijn pogingen om te re-integreren (rond 2005). Na een ziekteproces was ik als vrijwilliger betrokken bij een multicultureel vrouwencentrum dat bij een basisschool in huisde. Elke morgen na de start van school stonden de koffie en thee klaar en werden er taallessen gegeven; ook was er opvang voor de kleintjes die nog niet naar school gingen. Dat vrouwencentrum was bij uitstek de gelegenheid om uit te wisselen wat er nu zo bijzonder was aan Nederland in vergelijking met het moederland van veel van deze vrouwen. En aan de verschillende moederlanden in vergelijking met Nederland.

Een van die projecten binnen dat centrum viel onder mijn verantwoordelijkheid. Terwijl ik theologie studeerde hebben we met een groep vrouwen verhalen gedeeld over belangrijke scharnierenmomenten uit het leven. In de aanloop van Kerst hebben we zo zwangerschap en geboorteverhalen gedeeld. Eén verhaal is me altijd bij gebleven.

Vooraf een kleine disclaimer.

Sinds 2007 is de situatie erg veranderd in Malawi omdat de regering de moeder- en kindersterfte erg naar beneden wil brengen en daarom ziekenhuisbevallingen min of meer verplicht heeft gesteld. Dit heeft zoveel geholpen dat dorpsoudsten dit advies zijn blijven hanteren, zelfs toen het in 2011 ingetrokken werd.

Het verhaal

Ik zie haar nog voor me, een lange slanke vrouw met een statig karakter. Haar huid was diepbruin en ze had een zeer sprekend gezicht. Meestal merkte je niet hoeveel ze mee had gemaakt voor ze zich in Nederland vestigde. Maar deze keer sprak er werkelijk heimwee naar haar moederland uit haar woorden.

Ze vertelde hoe water en dan vooral drinkwater echt een schaars goed was in haar moederland. Hoe de vrouwen hier elke dag twee tot drie uur moesten lopen om hun gezin van drinkwater te voorzien. Drinkwater dat ze haalden bij de centraal geslagen put.

Met een kind in aantocht werd het lopen naar de put steeds zwaarder. Als de baby zich bijna aandiende trok de zwangere vrouw zich met de vroedvrouw en de wijze vrouwen uit het dorp terug in de kraamkamerhut van de vroedvrouw. De mannen werden vanaf dat moment bij de zwangere vrouw weggehouden. De meisjes en jonge vrouwen van vruchtbare leeftijd (vanaf ongeveer 10 jaar) waren ook welkom in deze hut

en leerden zo van alles en nog wat rond het proces naar de geboorte toe. De aanstaande vader werd door de mannen voorbereid op de komst van het kind. Ook de jongens kregen hier het nodige van mee.

Zo beviel de vrouw met veel steun en was het hele dorp betrokken bij de geboorte van een nieuw kind. Als de kleine er eenmaal was, moest ieder snel weer aan zijn werk. De vroedvrouw ging de volgende vrouw bijstaan en zo ging iedereen aan de slag. De vriendinnen van de vrouw zorgden nog een tijd voor de net bevallen vrouw.

En, zo besloot ze, hier in Nederland neem je een cadeautje mee als je op kraambezoek gaat: een bijtring, een truitje, sokjes, een knuffel en noem maar op. In Malawi nemen mensen die op kraambezoek gaan iets heel anders mee: een volle emmer drinkwater. Want elke dag dat deze moeder een emmer water krijgt is dat een dag minder dat ze haar lichaam moet belasten met de zware tocht naar de put.

Toen deze vrouw uitverteld was, was de normaal zo gezellig drukke groep vrouwen stil geworden. Want hoe goed en fijn is het dan als er 'gewoon' water uit de kraan komt, je verzorgt wordt door de kraamverzorgster en je je zorgen maakt om kleertjes in plaats van om het meest basale: een beker water.

Marijke Heuvelink

2-B. Het geboorteverhaal van Jezus (uit het evangelie van Lucas 2)

De geboorte van Jezus

1 In die tijd kondigde keizer Augustus een decreet af dat alle inwoners van het rijk zich moesten laten inschrijven. **2** Deze eerste volkstelling vond plaats tijdens het bewind van Quirinius over Syrië. **3** Iedereen ging op weg om zich te laten inschrijven, ieder naar de plaats waar hij vandaan kwam. **4** Jozef ging van de stad Nazareth in Galilea naar Judea, naar de stad van David die Bethlehem heet, aangezien hij van David afstamde, **5** om zich te laten inschrijven samen met Maria, zijn aanstaande vrouw, die zwanger was. **6** Terwijl ze daar waren, brak de dag van haar bevalling aan, **7** en ze bracht een zoon ter wereld, haar eerstgeborene. Ze wikkelde hem in een doek en legde hem in een voederbak, omdat er voor hen geen plaats was in het nachtverblijf van de stad. **8** Niet ver daarvandaan brachten herders de nacht door in het veld, ze hielden de wacht bij hun kudde. **9** Opeens stond er een engel van de Heer bij hen en werden ze omgeven door het stralende licht van de Heer, zodat ze hevig schrokken. **10** De engel zei tegen hen: 'Wees niet bang, want ik kom jullie goed nieuws brengen, dat het hele volk met grote vreugde zal vervullen: **11** vandaag is in de stad van David voor jullie een redder geboren. Hij is de Messias, de Heer. **12** Dit zal voor jullie het teken zijn: jullie zullen een pasgeboren kind vinden dat in een doek gewikkeld in een voederbak ligt.' **13** En plotseling voegde zich bij de engel een groot hemels leger dat God prees met de woorden:

14 'Eer aan God in de hoogste hemel en vrede op aarde voor alle mensen die hij liefheeft.'

15 Toen de engelen waren teruggegaan naar de hemel, zeiden de herders tegen elkaar: 'Laten we naar Bethlehem gaan om met eigen ogen te zien wat er gebeurd is en wat de Heer ons bekend heeft gemaakt.' **16** Ze gingen meteen op weg, en troffen Maria aan en Jozef en het kind dat in de voederbak lag. **17** Toen ze het kind zagen, vertelden ze wat hun over dat kind was gezegd. **18** Allen die het hoorden stonden verbaasd over wat de herders tegen hen zeiden, **19** maar Maria bewaarde al deze woorden in haar hart en bleef erover nadenken. **20** De herders gingen terug, terwijl ze God loofden en prezen om alles wat ze gehoord en gezien hadden, precies zoals het hun was gezegd. **21** Toen er acht dagen verstreken waren en hij besneden zou worden, kreeg hij de naam Jezus, die de engel had genoemd nog voordat hij in de schoot van zijn moeder was ontvangen.

Verwerking

Verhalen over zwangerschap en geboorte, ze zijn er in alle geuren en kleuren. zo heb je in deze afgelopen lessen gemerkt. Deze laatste twee verhalen hebben op het eerste oog weinig met elkaar van doen. Andere tijd, ander land. Maar toch zijn het beide verhalen die vooral en eerst doorverteld zijn. Waarin de boodschap blijft, maar sommige details vast verloren of aangedikt zijn in de loop van de tijd. Hieronder staan een paar vragen om nog even terug te kijken naar de vertelde verhalen.

- *Wat is volgens jou de kernboodschap in verhaal over geboren worden in Malawi (verhaal 3-A)?*
- *Wat vind je ervan dat er voor Maria, Jozef en het nog niet geboren kindje geen plaats in het nachtverblijf van de stad was? Zodat het kindje in een voederbak gelegd moest worden in plaats van in een fatsoenlijk wiegje?*
- *Wat zouden de arme mensen in Malawi ervan vinden dat Gods Zoon in een stal geboren is?*
- *Wat vind je ervan dat de herders de eersten zijn die het kindje Jezus mogen bezoeken? Tip: herders waren de verschoppelingen van die tijd, mensen waar bijna iedereen op neerkeek.*
- *Wie zou zich makkelijker kunnen inleven in het geboorteverhaal van Jezus? Iemand uit Malawi of iemand uit Nederland? Of zou dat geen verschil maken? Kun je toelichten waarom je dat denkt?*
- *Wat is volgens jou de kernboodschap in verhaal van Lucas over de geboorte van Jezus (verhaal 3-B)?*
- *Wat wil dat zeggen voor gelovige mensen en voor de kerk?*
- *Waarom wordt verhaal over de geboorte van Jezus al 2000 jaar verteld en beluisterd, elk jaar opnieuw?*
- *Welke details uit de verhalen klinken jou wat vreemd in de oren? Zijn het dingen uit een andere tijd of cultuur bijvoorbeeld?*
- *Zit er in deze verhalen een levensles voor jou?*
- *Zijn er in jouw leven dingen waar je dankbaar voor bent? Zoals de herders dankbaar en blij waren dat ze Gods Zoon, de Redder, mochten komen begroeten?*
- *En tot slot, welk doorverteld verhaal uit je eigen geschiedenis dat je de afgelopen weken gehoord hebt van je ouders en omgeving zul jij op jouw beurt weer door vertellen aan mensen om je heen?*
- *En wat is volgens jou de kernboodschap uit je eigen zwangerschap en jouw eigen geboorteverhaal?*
- *Kun je je voorstellen dat gelovige ouders hun kind / hun kinderen zien als een geschenk van God, als door God gewenst?*

Les 3.

3-A. Mijn eigen vroege reis

Vorbereidingswerk

Vaak zal je in de afgelopen jaren wel eens aan je ouders hebben gevraagd hoe jou komst op deze wereld was.

- *Wie was je in de buik? Wie keken er uit naar je komst? Wie waren erbij toen je je eerste weken voorzichtig voorgesteld werd?*

Mogelijk zijn deze vragen via schoolopdrachten ooit al eens ter sprake gekomen, en anders is dit misschien eens een leuk moment om er naar te vragen. Voor deze opdracht zoomen we uit, naar de toekomst. Wat zijn eigenlijk keuzes die gemaakt kunnen worden als het gaat om relaties en kinderen. Is dat de enige keuze of zijn er ook opties voor mensen die een gezin of relatie niet zien zitten? Of kan iemand zich ook geroepen voelen tot een innige verbinding met God bijvoorbeeld door priester of kloosterling(e) te willen worden?

Vorbereiding voor les 2

Zoek een foto van je prilste begin, misschien een echo foto of een foto als je net een paar uurtjes geboren bent. Schrijf bij deze foto op, wat jij denkt dat de waarde van dit kindje is. Voor je ouders, grootouders, je broers en zussen en mogelijk nu terugkijkend voor jezelf.

Vraag je ouders, wat zij zien als ze deze foto's zien, wat het bij hun oproept. Maak ook hier een kort verslagje van. Vraag hierbij ook vooral door op thema's als waren jullie jong, wat hadden jullie al gedaan, voor jullie kinderen wensten, waren er dingen waarvan jullie vonden dat ze eerst geregeld moesten worden, bijvoorbeeld een vaste woonplek, een vaste baan, een huwelijk etc.

Verwerkingsopdrachten (naar keuze)

Keuze A (iets laagdrempeliger dan keuze B)

- Zoek met hulp van je ouders een foto waarop je moeder staat met jou in de buik.
- Zoek vervolgens een foto waar jij op staat als je bij je moeder op de buik ligt als je er net geboren bent.
- Zoek – als je gedoopt bent – een foto van je doopplechtigheid. Wie waren je peter en meter?
- Bedenk vast voor jezelf... wat voor gevoel geeft het jou deze foto's te zien? Komen er bij je ouders verhalen naar boven van die eerste tijd. Maak hier een klein 0,5 A4 verslagje van.
- Wat was voor jou een groot geschenk? Heb je misschien nog een kraamcadeautje uit die eerste weken? Wie kwamen er op bezoek? Wie waren belangrijk voor je ouders om jou aan te laten zien?

Maak groepjes van 4 leerlingen. Probeer zoveel als mogelijk in een groepje te komen waar je je veilig in voelt, de docent kan daarbij helpen.

- Laat je foto's zien en praat erover. Gebruik hierbij het korte verslagje dat je gemaakt hebt. En je groeps-genoten mogen verduidelijkingsvragen stellen. Elke leerling krijgt 2,5 minuut dus zorg dat iemand de tijd bewaakt zodat iedereen gelijke aandacht krijgt.

- Belangrijke regel 1: alles is goed, er wordt niet uitgelachen.
- Belangrijke regel 2: als iemand emotioneel wordt is dat niet erg. Haal er indien nodig de leraar bij.

Keuze B

Of werk een van de beide onderstaande opdrachten uit.

Zoek een foto van je prilste begin, misschien een echofoto of een foto als je net een paar uurtjes geboren bent. Schrijf bij deze foto op, wat jij denkt dat de waarde van dit kindje is. Wat de waarde van dit kind is voor je ouders, grootouders, je eventuele broers en zussen en nu terugkijkend: voor jezelf.

Vraag je ouders, wat zij zien als ze deze foto's zien, wat deze foto's bij hen oproepen. Maak ook hier een kort verslagje van. Vraag vooral door op thema's als: waren jullie jong, wat hadden jullie al gedaan, wat voor kinderen wensten jullie, waren er dingen die jullie vonden die eerst geregeld moesten worden, bijvoorbeeld een vaste woonplek, een vaste baan, een huwelijk etc. Geef ten slotte je eigen mening.

3-B. Mijn eigen reis naar de toekomst

Verwerking in les 2

In de afgelopen 60 jaar is er veel veranderd als het gaat over hoe oud de moeder is als ze voor het eerst zwanger wordt. Hoeveel kinderen een moeder krijgt en hoeveel tijd er tussen kinderen zit. Kijk maar eens naar deze staatjes.

<https://isgeschiedenis.nl/nieuws/leeftijd-moeders>

Ook is er veel veranderd als het gaat over wat de aanstaande ouders gedaan willen hebben aan zekerheden voordat er een kindje welkom is. Dit maakt een onverwachte zwangerschap soms moeilijk voor mensen omdat ze hun gekozen pad moeten ombuigen. Soms lukt dit maar moeilijk, soms krijgt een aanstaande moeder of ouderpaar veel steun uit de omgeving, lees deze artikelen maar eens.

- *Wat vind jij van het steeds hoger worden van de leeftijd waarop een moeder in verwachting raakt (gemiddeld genomen)?*

<https://www.trouw.nl/nieuws/steeds-meer-vrouwen-stellen-het-moederschap-uit-wat-zijn-de-voordelen-van-jong-of-juist-oud-moeder-worden-b9564317?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

<https://www.parool.nl/nieuws/tom-wordt-jong-vader-en-daar-heeft-iedereen-een-mening-over-b8f8e98a/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

<https://www.siriz.nl/verhaal/video-sanne-15-jaar-en-zwanger/>

Bespreek in kleine groepjes van 4 leerlingen, wat je van deze informatie vindt en hoe dat zich vergelijkt met de informatie die je van thuis hebt meegenomen.

- Belangrijke regel 1: let erop dat iedereen in gelijke mate aan bod komt.
- Belangrijke regel 2: als er grotere emoties komen vraag dan even de leerkracht erbij.

Succes!

3-C. Extra vragen rond de toekomst

Hoe zie jij je toekomst? Die vraag is makkelijker gesteld dan beantwoord. Door de wereldwijde coronacrisis is het uitzicht op de toekomst minder duidelijk geworden. Hier willen we twee vragen stellen bij je toekomst.

Vraag 1: Zie jij jezelf in een relatie of niet?

Kies uit de volgende mogelijkheden (of bespreek het in de klas met elkaar).

- Trouwen
- Alleen blijven voorlopig
- Wel relatie, maar niet trouwen
- In woongroep wonen
- Wel relatie, maar geen kinderen
- In een klooster gaan leven met andere kloosterlingen

Vragen:

- *Welke redenen zou iemand kunnen hebben om ervoor te kiezen kinderloos te blijven?*
- *Welke redenen zou iemand kunnen hebben om in een klooster in te treden?*
- *Om priester te worden?*
- *Om een crimineel bestaan op te geven om Jezus te gaan volgen?*

Zie onderstaande websites:

<https://www.trouw.nl/nieuws/advocaat-erica-schrueer-verruilde-haar-toga-voor-een-habijt-b298339f/>

<http://observatrix.blogspot.com/>

<https://eva.eo.nl/artikel/2020/03/marie-eline-gaat-intrede-doen-in-een-klooster>

<https://beam.eo.nl/artikel/2016/05/kevin-18-wordt-priester>

<https://beam.eo.nl/artikel/2020/10/sabastian-is-directe-volgeling-van-jezus-ik-vind-dat-we-de-bijbel-moeten-volgen-en-niet-de-religie>

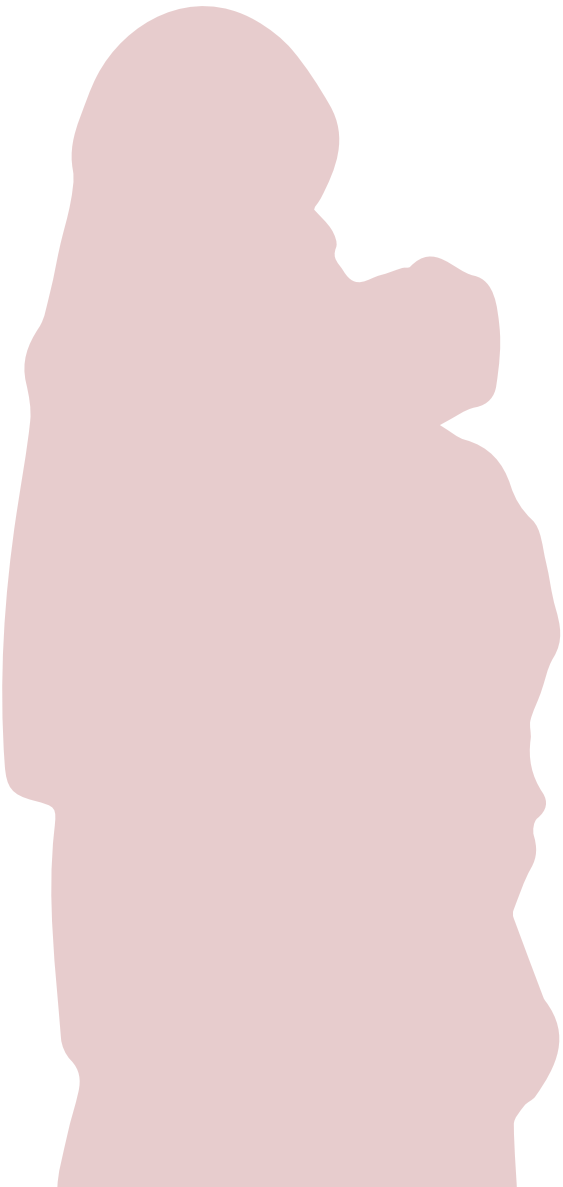

Vraag 2: Werken na je studie of eerst iets anders?

Stel je voor dat je je vervolgopleiding succesvol hebt afgerond. Wat wil je dan gaan doen? Kies s.v.p. uit een van de volgende mogelijkheden of bedenk zelf nog een andere optie. Vertel s.v.p. ook waarom je kiest voor die optie.

- Direct werk zoeken en geld gaan verdienen.
- Zo snel mogelijk trouwen.
- Zo snel mogelijk een kind krijgen.
- Een wereldreis maken.
- Nog verder studeren en misschien zelfs promoveren in je vakgebied.
- Zo snel mogelijk een huis kopen.
- Een paar maanden of jaren ontwikkelingswerk doen, bijv. via Artsen zonder Grenzen of als agrarisch adviseur, als bestrijder sprinkhanenplagen, microkrediet-adviseur, verpleegkundige, gezondheidsadviseur en noem maar op.
- Een jaar meedraaien in een klooster in Nederland of in een ontwikkelingsland.
- Andere ideeën.

Besprek wat de leerlingen aangeven met elkaar.

Les 4: Actie

Werken aan een goed doel – anderen zien verwachtingsvol uit naar je steun

Door het steunen van onderstaande projecten draag je bij aan een betere wereld. Deze weken hebben we nagedacht over wat de geboorte van een kind met mensen doet. Ook hebben we nagedacht over de rol die het hebben van verwachtingen in ons leven speelt.

Ieder is ooit geboren, ook jij bent op een bepaald moment in de geschiedenis geboren. Daar hebben heel wat mensen verwachtingsvol naar uitgekeken en nog steeds kijken mensen verwachtingsvol hoe jij je verder ontwikkeld.

Ook wijzelf kunnen bijdragen aan de verwachtingen van anderen, dichtbij en veraf. Dichtbij door oog en oor te hebben voor je vrienden en misschien ook wel voor degenen met wie je niet zo bevriend bent. Veraf kun je ook helpen. Door bijvoorbeeld samen na te denken over de onderstaande projecten of over misschien wel een heel ander goed doel bij je uit de buurt. Misschien kun je een actie houden of meedoen aan een actie waarbij je geld inzamelt voor zo'n goed doel. Maak maar een woordveld en bedenk een plan.

Er zijn plekken op de wereld waar de mensen alleen maar kunnen eten wat er in hun moestuin groeit. Zonder zaad is er niets te eten. Soms regent het zo veel of juist zo weinig, dat de zaadjes niet willen groeien. Of worden de mensen weggejaagd van hun moestuin. Of pikt iemand anders de moestuin in. De mensen maken zich elke dag zorgen of ze wel genoeg te eten hebben. Kinderen kunnen niet naar school omdat ze thuis hard nodig zijn. En kunnen ze wel naar school, dan gaan ze vaak met een lege maag. Dit is misschien bijna niet voor te stellen. En gelukkig maar! Toch zijn er plekken op de wereld waar dit gebeurt. Daar moet wat aan gedaan worden.

Er zijn verschillende organisaties die daar een oplossing voor zoeken. Zo geven zij hulp aan kwetsbare kinderen. Zij helpen hun gezinnen om (weer) voor zichzelf te kunnen zorgen, om hun leven een stukje beter te maken. Vastenactie steunt die organisaties.

In **Congo** worden teruggekeerde vluchtelingen geholpen om een nieuw leven op te bouwen. De mensen leren hun eigen voedsel te verbouwen in gezamenlijke moestuinen. Staat er op jouw verlanglijstje: een doos met zaadjes? Heb je weleens iemand een doos met zaadjes cadeau gedaan?

In **Nicaragua** worden families geholpen die arm of ziek zijn. De kinderen zijn vaak ondervoed. De families leren over wat goede voeding is. Ook worden ze geholpen om op een goede (duurzame) manier hun eigen voedsel te verbouwen.

In **Malawi** worden de gezinnen geholpen die in armoede leven. Er wordt onder andere gezorgd voor voedsel, kippen en uitleg over hoe ze bijvoorbeeld kippen kunnen houden en hoe ze kunnen sparen.

De boeren in **Palestina** krijgen hulp om hun land goed te onderhouden en te kunnen verbouwen. Zo hebben de mensen genoeg te eten en is er genoeg werk.

Kijk op de website www.vastenactie.nl voor meer informatie over deze projecten.

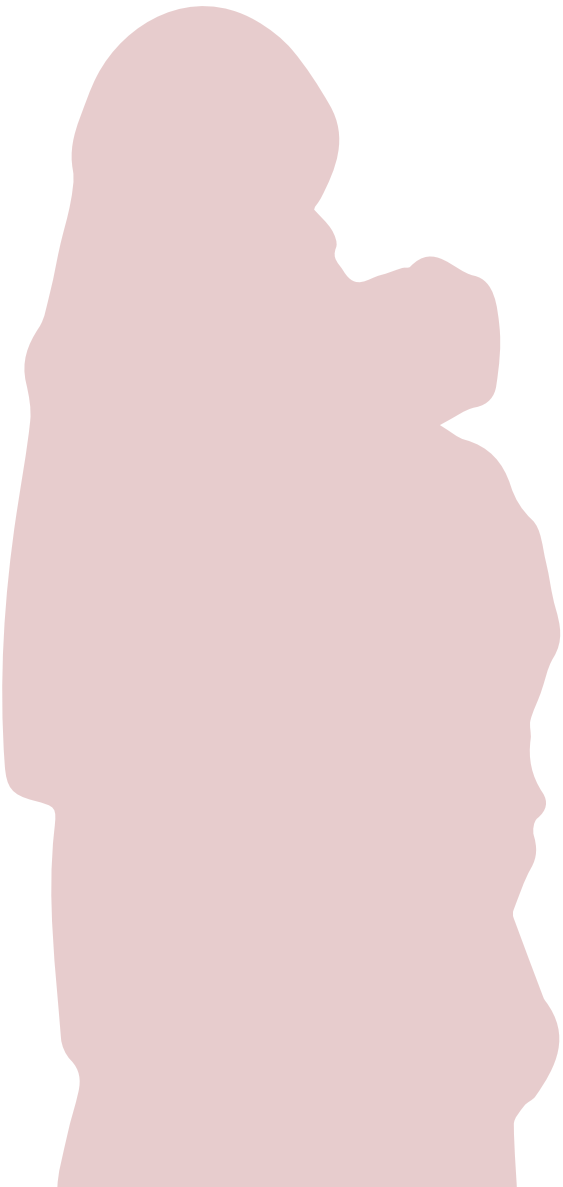
Zie ook wat je kunt doen om UNICEF te helpen in haar strijd tegen kindersterfte:

https://www.unicef.nl/doneren?gclid=EAlaIqobChMI9tLKpPKm7AIVC50yCh1p9AsiEAAYASAAEgKj6_D_BwE

Concreet voorbeeld uit een school

Vanmiddag (14-10-2020) kwamen twee leerlingen (vwo-4) zich melden om iets te doen voor de kerstviering. “Meneer”, zeiden ze in koor, “leerlingen mogen toch altijd iets doen voor Kerstmis, zoals de Driekoningen goud en wierook meenamen? Mogen wij zelfgemaakte kerstkaarten bij het kribbetje op school neerleggen? Dan brengen we die kaarten na de kerstviering naar oude mensen toe.”

En zo gaat dat al jaren: leerlingen besteden uren aan het bakken van taarten en cupcakes, aan het maken van kaarten en kerststukjes (en noem maar op) om oude en eenzame mensen met Kerst te helpen. Is dat niet wat paus Franciscus bedoelt met ‘social friendship’?

Auteurs

Marijke E.C. Heuvelink

Dr. Bill W. J. M. Banning

Imprimatur,

Haarlem, 21 oktober 2020

+Johannes Hendriks

Bisschop van Haarlem-Amsterdam

en Bisschop referent voor het onderwijs

